

آنچه در این ستون می‌خوانید، دیدگاه‌های رسانه‌های خارجی است که صرفاً جهت اطلاع‌رسانی منتشر می‌شود و این دیدگاه‌ها موضع روزنامه «هم‌میهن» نیست.

The New York Times

وضعیت مبهم اورانیوم غنی‌شده ایران

ایران روز پنج‌شنبه اعلام کرد که از توافقی که اجازه می‌داد بازرسی‌ها از تأسیسات اتمی‌اش از سرگرفته‌شود، کناره‌گیری می‌کند. این تصمیم ساعاتی پس از آن اعلام شد که نهاد دیده‌بان سازمان ملل متحد خواستار اطلاعات در مورد وضعیت ذخایر اورانیوم غنی‌شده ایران و وضعیت تأسیسات هسته‌ای ایران که ماه ژوئن توسط اسرائیل بمباران شده‌بودند، شد. آژانس بین‌المللی انرژی اتمی از زمانی که اسرائیل جنگ ۱۲ روزه را علیه ایران آغاز کرد و به مدت کوتاهی آمریکا هم به این جنگ اضافه شد، نتوانسته‌است از تأسیسات هسته‌ای ایران بازرسی کند. این جنگ باعث آسیب شدید به تأسیسات هسته‌ای و نظامی ایران شد. دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا، اعلام کرده‌است که برنامه غنی‌سازی هسته‌ای ایران در این جنگ کوتاه «کاملاً نابود» شده‌است، اما کارشناسان و مقام‌های منطقه‌ای نگران این موضوع هستند که تمایل ایران به توسعه محرمانه سلاح هسته‌ای بر اثر این حملات تقویت شده‌باشد. در طول هفته‌های اخیر، رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی گفته‌است که هرچند به نظر نمی‌رسد ایران به صورت فعالانه به غنی‌سازی اورانیوم بپردازد اما فعالیت‌هایی در برخی از تأسیسات هسته‌ای ایران از سر گرفته‌شده‌است. اورانیوم در صورتی که در سطح پایین غنی‌سازی شود می‌تواند برای تولید انرژی هسته‌ای مورد استفاده قرار گیرد، اما اگر در سطح بالا غنی‌سازی شود، می‌توان از آن در ساخت سلاح هسته‌ای استفاده کرد. ایران پافشاری می‌کند که هدف برنامه هسته‌ای‌اش صرفاً صلح‌آمیز است اما در ماه ژوئن پیش از آنکه اسرائیل به تأسیسات ایران حمله کند، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قطعنامه‌ای تصویب کرد که در آن ادعا شده‌بود ایران تعهدات عدم اشاعه هسته‌ای خود را اجرا نمی‌کند. مقام‌های ایران استدلال می‌کنند که این قطعنامه یک پوشش حقوقی برای حمله اسرائیل ایجاد کرد و از آن زمان به آژانس برای بازرسی اجازه نداده‌اند. در ماه ژوئیه تهران به صورت رسمی هرگونه همکاری با نهاد ناظر سازمان ملل را تعلیق کرد. این بن‌بست در ماه سپتامبر در حال نزدیک شدن به صدور یک قطعنامه بود که دو طرف در قاهره به توافق رسیدند و مقرر شد که بازرسی‌ها از سر گرفته‌شود اما حتی پس از آن نیز مقام‌های ایرانی پافشاری می‌کردند که نزدیک شدن به تأسیسات بمباران‌شده برای بازرسان «امن نیست». در ماه اکتبر پس از آنکه کشورهای اروپایی تصمیم گرفتند تحریم‌های سازمان ملل را علیه ایران از سر بگیرند، بار دیگر پیشرفت متوقف شد. هیچ بازرسی‌ای بر اثر این توافق اتفاق نیفتاد. روز پنج‌شنبه شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قطعنامه‌ای تصویب کرد که از ایران می‌خواهد تا «بدون فوت وقت» اطلاعاتی در مورد مواد غنی‌شده در اختیار آژانس قرار دهد و دسترسی به تأسیسات هسته‌ای‌اش بدهد. ایران در واکنش از توافق قاهره کنار کشید. سیدعباس عراقچی، وزیر امور خارجه ایران در پیامی به آژانس بین‌المللی انرژی اتمی که در رسانه‌های ایران منتشر شد، گفت: «این تفاهم دیگر اعتبار ندارد و باید آن را خاتمه‌یافته تلقی کرد». کارشناسان و مقام‌های منطقه‌ای نگران هستند که بدون از سرگیری بازرسی‌ها و تضمین در خصوص برنامه هسته‌ای ایران، بار دیگر ممکن است جنگ میان ایران و اسرائیل از سرگرفته‌شود. برخی کارشناسان تأکید دارند که به این باور رسیده‌اند ایران در حال کار بر روی تأسیسات غنی‌سازی جدید در محل موسوم به کوه کلنگ است. ایران تاکنون اجازه دسترسی بازرسان بین‌المللی به این تأسیسات و دیگر تأسیسات مشکوک به فعالیت هسته‌ای به جز آن‌ها که از قبل اعلام شده‌است، نداده‌است. ماه گذشته توافق ۲۰۱۵ هسته‌ای میان ایران و قدرت‌های جهانی که با هدف محدود کردن غنی‌سازی هسته‌ای ایران منعقد شده‌بود، منقضی شد و هیچ نشانه‌ای از تلاش‌های بین‌المللی برای جایگزین کردن آن توافق دیده نمی‌شود. پاسکال کنفاورو، سخنگوی وزارت خارجه فرانسه، روز پنج‌شنبه گفت که کشورهای اروپایی هنوز به دنبال گفت‌وگو با مقام‌های ایرانی هستند. اما غیرقابل تصور است که بدون مداخله و واشنگتن معامله‌ای تازه شکل بگیرد. زمانی که ایران در ماه ژوئن هدف حمله قرار گرفت در حال گفت‌وگوهای هسته‌ای با دولت ترامپ بود. مقام‌های ایرانی گفته‌اند که بدون تضمینی مبنی بر اینکه مجدداً مورد حمله قرار نمی‌گیرند، با دولت ترامپ مذاکره نخواهند کرد. ایران همچنین خواستار غرامت آسیب‌های وارده بر اثر حملات هوایی شده‌است. مقام‌های آمریکایی این خواسته‌ها را رد کرده‌اند اما همچنان سرنوشت ذخایر اورانیوم غنی‌شده سطح بالای ایران نامشخص است. ایران گفته‌است که این مواد نابود شده‌اند یا اینکه زیر آوار بمباران‌های ماه ژوئن دفن شده‌اند اما رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی هفته گذشته به قاینشال تایمز گفت که آژانس باور دارد که بخش اعظم این ذخایر از جنگ نجات یافته‌اند و بدون بازرسی‌های بیشتر، سرنوشت این مواد مشخص نخواهد شد.

گزارش
هسته‌ای

یك مدیر، دو دولت

درباره عملکرد محمد اسلامی

پس از چهار سال ریاست سازمان انرژی اتمی

عکس: Getty Images

شهاب شهسواری

خبرنگار گروه دیپلماسی

در میان همه تصمیم‌های عجیب مسعود پزشکیان در طراحی ترکیب کابینه دولت چهاردهم، ابقای محمد اسلامی در مقام ریاست سازمان انرژی اتمی، یکی از غریب‌ترین تصمیم‌ها بود. محمد اسلامی نزدیک به ۴۰ سال است در تمامی دولت‌های جمهوری اسلامی ایران، از اصلاح‌طلب، اصول‌گرا و اعتدالی یکی از مقام‌های بلندپایه دولت محسوب می‌شود. رئیس ۷۰ ساله سازمان انرژی اتمی، تحصیلات خود را در رشته مهندسی راه و ساختمان در آمریکا به پایان رساند و از سال ۱۳۶۶ به مقام معاونت وزیر دفاع رسید. بخش بزرگی از دوران خدمت اسلامی در وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح پشت سر گذاشته‌شد تا اینکه سال ۱۳۹۶ در دولت دوم حسن روحانی، به عنوان استاندار مازندران برگزیده‌شد. یک‌سال بعد، پس از استعفای عباس آخوندی از وزارت راه و شهرسازی، اسلامی از استانداری مازندران به سرپرستی وزارت راه برگزیده‌شد و چند ماه بعد به‌عنوان وزیر جدید راه و شهرسازی از مجلس شورای اسلامی رای اعتماد گرفت. با پایان دولت روحانی، اسلامی از معذور مدیرانی بود که همچنان در ساختار دولت جدید

شتاب بخشیدن به غنی‌سازی ۶۰ درصد اورانیوم و استفاده از مدرن‌ترین سانتریفیوژهای ایران و شدت بخشیدن به فعالیت‌های غنی‌سازی پس از هر قطعنامه در شورای حکام آژانس، باعث شده‌است تا تصویر از انقلابی و پیشرو از سازمان انرژی اتمی در این دوران شکل بگیرد

تحریم‌های هسته‌ای

زمانی که محمد اسلامی در ۷ شهریور ۱۴۰۰ به‌عنوان رئیس جدید سازمان انرژی اتمی کشور جانشین علی اکبر صالحی شد، رسانه‌های غربی با اشاره به سوابق او در حوزه دفاعی و موشکی نسبت به این انتصاب واکنش منفی نشان دادند. «اسلامی» تا پیش از رسیدن به مقام استانداری مازندران در سال ۱۳۹۶ صرفاً در وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح و صنایع هوا-فضای ایران خدمت کرده‌بود و نه به لحاظ تحصیلات و نه به لحاظ سوابق کار هیچ نسبتی با سازمان انرژی اتمی نداشت. تنها جایی که نام «اسلامی» با صنعت هسته‌ای پیوند خورده‌بود سال ۱۳۸۷ بود که نام او در فهرست تحریم‌های شورای امنیت علیه ایران وارد شد. نام محمد اسلامی سال ۲۰۰۸ با صدور قطعنامه ۱۸۰۳ شورای امنیت سازمان ملل متحد در فهرست تحریم‌های شورای امنیت قرار گرفت. در آن دوران «اسلامی» به عنوان رئیس موسسه آموزش و تحقیقات صنایع دفاعی ایران فعالیت می‌کرد. با توجه به فعال‌سازی مکانیسم اسنپک از سوی سه کشور اروپایی در مهر ماه سال جاری و اعمال مجدد قطعنامه‌های ۶ گانه شورای امنیت علیه ایران، محمد اسلامی مجدداً تحت تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد قرار گرفته‌است. سال ۲۰۰۸ رسانه‌های خارجی در این خصوص نوشتند: «اسلامی هیچ تجربه‌ای در زمینه هسته‌ای نداشته و تنها با وزارت دفاع ایران ارتباط دارد که به خاطر فعالیت‌هایش در ارتباط با فعالیت‌های نظامی مرتبط با بخش هسته‌ای در سال ۲۰۰۸ از سوی سازمان ملل متحد تحریم شد. اسلامی زمانی که ریاست موسسه آموزش و تحقیقات صنایع دفاعی ایران را بر عهده داشت به دلیل مشارکت مستقیم یا حمایت از گسترش فعالیت‌های حساس هسته‌ای ایران یا توسعه سیستم‌های تسلیحات هسته‌ای مورد تحریم بین‌المللی قرار گرفت. سازمان ملل متحد این مقام ایرانی را به دلیل مشارکت در تهیه اقلام، کالاهای تجهیزات، مواد و فناوری‌های ممنوعه مرتبط با فعالیت‌های هسته‌ای و نظامی در لیست سیاه قرار داده است.»

روای ۲۰ هزار مگاوات

محمد اسلامی در طول چهار سال گذشته به صورت مداوم از ایجاد ظرفیت‌های جدید هسته‌ای سخن گفته‌است و بارها در مورد برنامه‌های بلندمدت تولید برق هسته‌ای در کشور اظهارنظر کرده‌است. اسلامی وعده داده‌است که ظرف ۱۶ سال آینده تولید برق هسته‌ای ایران ۲۵ برابر شود و تولید برق هسته‌ای کشور به ۲۰ هزار مگاوات برسد. اسلامی خردادماه سال جاری در نشست با اعضای کمیسیون سیاست خارجی و امنیت ملی مجلس شورای اسلامی گفته‌بود: «طراحی برای تولید ۲۰ هزار مگاوات برق هسته‌ای به‌طور کامل جانمایی شده، مطالعات میدانی آن انجام گرفته، سیستم‌های مورد نیاز انتخاب شده و روند پیگیری آن با سرعت و اهتمام جدی در جریان است.» البته روایات تولید ۲۰ هزار مگاوات برق هسته‌ای در ایران پروژه جدیدی نیست و بیش از ۵ دهه است که تولید این میزان برق هسته‌ای در دستور کار حکومت قرار دارد. اکبر اعتماد، نخستین رئیس سازمان انرژی اتمی و پدر صنعت هسته‌ای ایران سال ۱۳۵۳ از برنامه کشور برای تولید ۲۳ هزار مگاوات برق هسته‌ای در طول ۲۰ سال آینده خبر داده‌بود. سال ۱۳۸۵ غلامرضا آقاآزاده رئیس وقت سازمان انرژی اتمی ایران گفته‌بود: «دستیابی به ۲۰ هزار مگاوات برق هسته‌ای بر اساس نیاز کشور و بر طبق مصوبه مجلس شورای اسلامی به سازمان انرژی اتمی ایران ابلاغ شده است.» یک سال بعد، رهبر انقلاب در سخنانی تأکید کرده‌بودند: «ما برای بیست سال دیگر حداقل بایستی بیست هزار مگاوات برق از انرژی هسته‌ای به دست بیاوریم. برآوردی که برای مصرف انرژی در کشور و تولید برق مورد نیاز کرده‌اند، حداقل بیست هزار مگاوات باید از طریق انرژی هسته‌ای باشد؛ و الا ما باید برق را از دیگران گدایی کنیم.» تمامی این چشم‌اندازهای ۲۰ ساله امروز پشت سر گذاشته‌شده‌است و ایران امروز تنها سالانه ۸۰۰ مگاوات برق هسته‌ای در تنها واحد فعال نیروگاه هسته‌ای بوشهر تولید می‌کند. با این حال محمد اسلامی که چهار سال است ریاست سازمان انرژی اتمی را بر عهده دارد، وعده ۱۶ سال دیگر را برای تولید ۲۰ هزار مگاوات برق اتمی داده‌است. اسلامی دی‌ماه سال گذشته گفت: «سازمان انرژی اتمی طرح ۲۰ هزار مگاوات را برای افق ۱۴۲۰ در سند راهبردی خود و در قانون برنامه توسعه پیش‌بینی کرده است و با جانمایی صورت گرفته و آغاز فعالیت‌های شرکت‌های احداث و بهره‌برداری، اجرای طرح شروع شده و هر کدام در مراحل مختلف پیشرفت قرار دارد.»

یکی از طرح‌هایی که به صورت نیمه‌کاره به محمد اسلامی به ارث رسید، طرح توسعه نیروگاه اتمی بوشهر و ساخت دو واحد هزار مگاواتی دو و سه نیروگاه بوشهر بود. سال ۱۳۹۶ بر اساس توافقنامه‌ای که میان ایران و شرکت روس اتم‌روسیه امضا شد، مقرر شد که واحد ۲ نیروگاه اتمی بوشهر طی ۸ سال و واحد ۳ طی ۱۰ سال به بهره‌برداری برسد. این توافق بخشی از توافق‌های ایران پس از برجام و رفع تحریم‌های بین‌المللی بود که سال ۱۳۹۷ با خروج ایالات متحده آمریکا از برجام مجدداً علیه ایران اعمال شد. درحالی‌که مقرر بود روس اتم واحد ۲ نیروگاه اتمی بوشهر را تابستان امسال به ایران تحویل دهد، این پروژه دست‌کم با دو سال تأخیر مواجه شده‌است. آمار و ارقام متفاوتی در مورد پیشرفت فیزیکی نیروگاه اتمی بوشهر و میزان فعالیت نیروهای روسیه در این پروژه اعلام شده‌است. آنچه روشن است این است که روسیه در اجرای تعهدات خود در این پروژه به بهانه‌های مختلف تأخیر کرده و هنوز آن را به سرانجام

سیدابراهیم رئیسی باقی ماند و با ارتقای مقام از وزارت به معاونت رئیس‌جمهور و ریاست سازمان انرژی اتمی رسید. انتخابات ۱۴۰۳ و انتخاب نامزد اصلاح‌طلبان در انتخابات ریاست‌جمهوری نیز تأثیری در سرنوشت اسلامی بر جا نگذاشت، چرا که مسعود پزشکیان تصمیم گرفت وزیر روحانی و معاون رئیس‌ی را در مقام خود ابقا کند. اکنون کمی بیش از چهار سال از ریاست «اسلامی» بر سازمان انرژی اتمی می‌گذرد. در طول این مدت هر چند «اسلامی» به صورت مداوم جلوی دوربین رسانه‌ها قرار داشته‌است و از توسعه صنعت هسته‌ای و وارد کردن صنعت هسته‌ای به زندگی مردم عادی سخن گفته‌است، اما تردیدهای زیادی در مورد عملکرد او در این سازمان وجود دارد. در طول چهار سال گذشته، به‌رغم تأکید مکرر سازمان انرژی اتمی در توسعه ظرفیت‌های تولید برق هسته‌ای در ایران و به‌رغم سر رسید موعد تحویل واحدهای جدید نیروگاه اتمی بوشهر از سوی روسیه، هنوز هیچ ظرفیت جدیدی به نیروگاه‌های هسته‌ای کشور اضافه نشده‌است و تردیدهای زیادی در مورد پیشرفت واقعی واحدهای دو و سه نیروگاه اتمی بوشهر و زمان تحویل این نیروگاه‌ها به ایران وجود دارد. «اسلامی» آخرین بار وعده داد که واحد ۲ نیروگاه بوشهر تا پایان سال ۱۴۰۷ به بهره‌برداری برسد. در چهار سالی که محمد اسلامی در رأس سازمان انرژی اتمی قرار دارد، حتی یک کیلووات برق هسته‌ای به ظرفیت تولید برق کشور اضافه نشده‌است.